

W tym miejscu stała słynna drewniana gąbińska synagoga. Wybudowana w 1710 r., wyremontowana i odrestaurowana w 1893 r., została spalona przez Niemców 21. września 1939 r.

„Bożnica była urokliwym starym drewnianym, [dwukondygnacyjnym] budynkiem z wysokimi oknami, miedzianym dachem i dwoma baniastymi kopułami, również krytymi miedzią. Deskowanie na elewacjach pod wpływem warunków zewnętrznych pokryło się naturalną szarą patyną. Ściany wewnętrzne nie były zdobione, poza pięknie wyrzeźbionymi starożytnymi wzorami umieszczonymi na ścianie wschodniej wokół szafy ołtarzowej (*Aron ha-kodesz*), w której przechowywano zwoje *Tory*. Na środku znajdowały się tablice z wypisanymi w języku hebrajskim Dziesięcioma Przykazaniami.”

Gąbin; Życie i zniszczenie żydowskiego miasta w Polsce, 1969 r.

Gąbińska synagoga była sercem żydowskiego życia w mieście.

Żydowscy mieszkańcy Gąbina byli prężną i zróżnicowaną społecznością. Pracowali jako nauczyciele, lekarze, dentyści, szewcy, krawcy, kapelusznicy, powoźnicy i kupcy. Zatrudnienia dostarczały wytwórnie oleju, wody sodowej, młyny, jak również tartak, garbarnia i rzeźnia. Istniała tu, wspierana przez miasto, żydowska szkoła publiczna, żydowskie przedszkole i kilka szkół religijnych. Miasto szczyciło się dwoma bibliotekami i teatrem. Działały instytucje ekonomiczne, takie jak stowarzyszenia kredytowe, cechy, jak i instytucje społeczne w postaci klubów sportowych, zespołów teatralnych, muzycznych i orkiestr. Polityczne ugrupowania prezentowały szerokie spektrum z religijno-ortodoksyjną partią *Aguda Israel*, *syjonistami* i *bundowcami*. W okresie międzywojennym Żydzi brali udział w wyborach i byli reprezentowani w lokalnych władzach Rady Miasta.

Z Gąbina wywodzi się kilka osób, które zdobyły międzynarodowe uznanie. Abraham Abele Gombiner (1637-1683), znakomity *talmudysta*, został rabinem Kalisza, był sędzią w sądzie rabinackim i rektorem *jesziwy*. Rajzel Żychlińska (1910-2001) była poetką, której utwory uchwyciły zaginiony świat *sztetla* i były wyrazem żałoby po tym, co zabrała Zagłada. Opublikowała siedem zbiorów wierszy. Za wkład w literaturę w języku jidysz otrzymała w 1975 roku izraelską nagrodę im. Icyka Mangera.

Upamiętniamy żydowską społeczność Gąbina, która istniała przez setki lat aż do ostatecznego zniszczenia w kwietniu 1942 roku. Z liczby 2312 żydowskich mieszkańców Gąbina, którzy mieszkali tu przed II wojną światową, przeżyło

zaledwie 212 osób. Obecnie ich potomkowie żyją w wielu różnych krajach m.in. w USA, Wielkiej Brytanii oraz Izraelu.

Słowami Rajzel Żychlińskiej, „Żyjemy nadal...”

Niech ich pamięć będzie błogosławiona

לברכה צדיקים זכר

Historyczne i Genealogiczne Stowarzyszenie Żydów Gąbińskich, 2019